

"İnsan, engin denizde bir saz'dan, düşünen bir saz'dan başka bir şey değildir."

PASCAL

UYGARLIK SORUNLARI VE NİMETLERİ

Prof. Dr. Rasim ADASAL

Uygurluk, Bergson'un (Homo Sapiens), yani (Düşünen insan) dediği, en üstün canlı yaratığın olağan bir eseridir ve bir bakıma bu zordur. Zira insanın beyni, sinir sistemi ve örgütü, sahibi olduğu organizma ve doğa çevresiyle uyumlu olarak durmadan gelişmeler gösterir; doğanın derinliklerindeki bilinmeyenleri bulur ve çözer. Uygurluğun bugüne kadar sağladığı doğal nimetleri ve konforları kadar, sıkıntılı zorlukları ve bazen felâketleri de çoktur. Günümüz insanı, buldukları ülkelerin sosyal ve ekonomik koşullarına göre dereceleri değişik olmak üzere, bütün bunlardan etkilenmektedir. Nitekim aşırı duyarlı bazı düşünürler ve şairler uygarlığa "Canavar" diyecek kadar ileri gitmişlerdir. Her halde teknolojik uygarlık ve sonuçları, 21 nci çağda en çok tartışılacak ve hakkında pek çok eserler yazılacak bir konu olacaktır.

Dünyamız, doğal olarak bizim pek farkına varmadığımız bir şekilde değişmekte; hatta iklimler bile bundan az çok etkilenmektedir. Ancak, insan uygarlığı ve buluşlarının da çok şaşırtıcı bir hızla değiştirdiği yer yüzünde, nüfus alabildiğine arttığı için nihayet 20-25 yıl sonra, 6-7 Milyar insanın önemli bir kısmı ister istemez en yüksek yaylalarda bile barınaklar kurmak zorunda kalacak; hatta denizler üstünde yapay adalar kuracaktır. Bugün hayal alanımızda yer veremediğimiz bir şey yakın bir zamanda gerçekleşebilir. Biyonik İnsan tipleri için çalışılmakta; laboratuvarlarda yapay insan yaratma hususunda biyolojik araştırmalar hızlanmış bulunmaktadır. Dünyamızdaki çok hızlı ve göz kamaştırıcı değişiklikler, tabiatın doğal özelliklerini bozan birçok teknik ve biyokimyasal eylemler, büyük şehirlerin hava kirlenmeleri... insan organizmasının fizik ve ruhsal uyumlarını (Adaptasyonlarını) etkiler. Gerginlikler yaratan manevi zorlar ve baskılar olur ve durmadan kompleksli insan grupları çoğalır. Son yıllarda dünyanın bir çok yerlerinde çeşitli türlerin artışı görülen saldırganlık olaylarının psikososyal ve ekonomik nedenleri arasına bunları da katmak gerekir. Bugünün genç kuşakları, kısa bir süre içinde bir çok köksel değişikliklerin etkileri arasında kalacaklar, buna göre yeni (koşullu-Refleksler) kazanacaklar, ve bütün bunların hem gözlemcileri hem de aktörleri olacaklardır. Bu değişiklikler, herşeyden önce canlı yaratık olarak daha çok insan türünü önemli bir şekilde ilgilendirir. Demografik ista-

tistik tahminlere göre, yakın bir gelecekte yer yüzündeki insan nüfusu en aşağı bugünkünün 2 misline çıkacağına göre, acaba aşırı mekanize bir tarım sistemi bütün bu insanları yeterince besleyebilecek midir? Buğdayın ekmek olması için bir yıl beklemek, bu ölçülere göre çok fazla bir süre olacaktır. Herhalde, öteden beri tasarlanan besin maddeleri, gerekli kaloriyi sağlayacak şekilde, daha ufak ölçülerde (Sentetik) olacak ve tasarlandığı gibi insan, büyük okyanusların derinliklerindeki bazı bitkilerden de yararlanacaktır. Milyarları bulacak insanlar, boş yeşil alanları da kaplayacak, büyük şehirler yanında birbirine yakın diğer ufak şehirler de çoğalacaktır. Bu şehirleşme, bugün bile memleketimizde kendini göstermektedir. Şimdiden, İstanbul'da Suadiye'den Dragos'a doğru uzanan yeni bir İstanbul beldesi belirmiş gibidir. Bunun gibi, yine esas İstanbul'un surlarından başlamak üzere, Çekmecelere doğru bütün yeşil alan, sayfiye evleri veya apartmanlarla kaplanmaktadır. İzmir'in Kadife kalesi'nin arkasında Cuma Ovası'na doğru, yeni bir katma şehir doğmuştur. Ankara'da ve hatta daha küçük diğer bazı şehirlerde de durum aynıdır. Bundan başka, birçok kırsal bölgelerden şehirlere doğru kontrolsüz bir insan akımı olmaktadır.

Milyonlarca insanın barındığı bir dev şehirde, örneğin üretim sisteminde bir grev veya genel elektrik mekanizmasında sürekli bir arıza, bir insanın kalp damarındaki tıkanıklık benzeri bir akama yapacaktır.

Şüphesiz ki, bunlara karşılık insanın daha iyi ve fazla bir konfora, daha kolay bir işe, daha çok dinlenme zamanına ve daha güvenli sigortalara kavuşacağı umulmaktadır. Ancak nüfusun alabildiğine çoğalması halinde esasen ortalama olarak ömürleri çoğalan yaşlı kuşakların artmasıyla

emeklilik yaş sınırından indirmeler olacak; ve boş kalan işsiz insanların çoğu herhalde kitap yazmayacak, bütün gün müzeleri gezmeyecek, ya da özel bahçe işleriyle uğraşmayacaktır. Emeklilik, yalnızlık psikolojisinin yarattığı karamsarlık, sıkıntı ve aşağılık duygusu gibi nedenlerin zoruyla bu insanlardan önemli bir kısmı toksik maddeler değilse bile, içkilere kendilerini verecektir.

Kaldı ki bu konu günümüzde bile genç kuşaklar için en önemli mediko sosyal sorunlardan biridir. Herhalde çeşitli memleketlerin istatistiklerine göre dünyamızda (Alkolizm-içki alışkanlığı) ve dolayısıyla bunun hazırladığı damar kireçlenmeleri ve sinir-Rus hastalıkları ve dolayısıyla çeşitli suçlar çoğalmaktadır. Bu kötümser tezin karşısında, teknolojinin insanlara getireceği mutluluğu savunan tez vardır. Demek ki, zamanla insanlığın bütün hayat alanlarında birçok değişikliklerin olacağı ve olmaya başladığı bir gerçektir. Bütün bunlar büyük bir hız ve şiddetle olmaktadır. Bunlar yavaş yavaş insanları tabii kaynaklarından yani doğdukları, uzun müddet yaşadıkları yerlerinden ayırarak, ve hergün zorunlu göçler dolayısıyla her tarafa dağınık aileler çoğalmaktadır.

İnsan uzak ataları gibi, bizzat eliyle toprak ve tarım işleriyle uğraşmayacaktır. Şimdiden bile kırsal bölgelerde yaşayan birçok çiftçiler endüstrinin güçlü ve verimli olduğu yerlere çalışma için göç ederler. Bunun en açık ve bizi yakından ilgilendiren örneği, başta Almanya olmak üzere diğer Avrupa memleketlerinde ve hatta Avusturya'da çalışan 2 milyona yakın işçilerimizdir. Burların çoğu da köy çocuklarıdır. Belki insanlar yakın bir zamanda kanatlar takacaklar ve bugün şöförlük yaptıkları gibi, bir yerden bir yere kendilerine ufak helikopterler alarak gidecekler. Nitekim 13 yıl önce astronotlar Aya inmişlerdir. Şüphesiz ki bütün bunlar, insanın güç bir aşamada bulunduğunu ve bunu özellikle şimdiki genç kuşakların daha yakından ve bütün çeşitleriyle deneyecekleri bir gerçektir. Herhalde çocuk terbiyesi, psikoloji, sosyoloji, felsefe bu hızlı değişmelere göre yön almalıdır. Buna uyan bir (Moral Anlamı) söz konusudur. En önemli sorun, bu yaşama, anlamlı ve yararlı bir biçimde uymak, yani beden ve ruh sağlığına uygun uyumlar yapmaktır. Bu da yine, gençliğin iyi yetişmesine ve çalışmalarına bağlıdır. Ancak boş zamanları değerlendirerek, işsizlere geçim sağlayan işler bulmak, şehir tıkanıklıklarını önlemek, insan kitlelerine boş, verimli tarım yerleri dağıtmak, kolektif açlıklara çareler bulmak, kuşkusuz bu günün en önemli uluslararası medikosos-

yal sorunlarıdır. Hiç kimse sürekli olarak gençlik çağında kalmaz; ve en dinamik insan dahi günün birinde kişisel ve toplumsal ihtiyaçları sorunlarıyla karşılaşır. Gerçi gençliği, 100 yaşa kadar zindeliğiyle uzatmayı, yani ebedi mutlu-gençliği düşünenler, ümit edenler ve bunun çarelerini en eski zamandan beri arayanlar çoktur. Binlerce insan hergün, yüksek fiatlarla satılan ve reklamları yapılan gençlik aşalarını ve mutluluk haplarını, sıkıntı giderici ilaçları kullanmaktadır. Ancak insan için hiçbir şey garanti altında değildir.

Bu günlük teknolojik gelişme ve çeşitli mekanik ve kimyasal bulgular, birçok doğa olaylarına ve salgın hastalıklara karşı önlemler getirmekle birlikte, psikososyal ilişkilerin, meslek uğraşlarının, doymayan isteklere bağlı ihtirasların yarattığı günlük sorunlar çoğalmakta; ve vaktiyle Freud'un yalnız (Libido) ya bağladığı kompleksler doğmakta; ekonomik dengesizlikler ve güvensizlikler zaman zaman insan ruhunu olumsuz yönde etkilemektedir. Ünlü Fransız düşünürlerinden Gabriel Marcel'in (Problemli İnsanlar) adlı güzel kitabında belirttiği gibi, 20'inci asır insanlarının önemli bir kısmı komplekslidirler. İç çatışmaları şöyle dursun, sürekli bir sosyo-ekonomik güvensizlik içinde yaşarlar. Dünyanın her yerinde fiatlar artmakta çeşitli paraların değerleri bir yerde düşürken, başka bir yerde yükselmekte, altının değeri durmadan dengesizlikler göstermektedir. Bu güvensizlik memleketler arasındaki bağlantılarda da fazlasıyla mevcut olduğu ve birbirine ters olduğu, ideolojiler durmadan çatıştığı için uluslar silahlanmakta, ve bu da ekonomileri sarsmaktadır.

İşte bütün bunlara karşı, olağan ve klâsik beden ve ruh sağlığı, yeterli korumaları sağlayamaz. Gerçi her memlekette çeşitli tıp dallarını ilgilendiren aydınlatıcı ve koruyucu dernekler, hatta dünya ölçüsünde daha geniş yetkilerle birçok organlar vardır. Ancak bütün bunları daha kapsamlı bir insanlık ideali ile birleştirmek ve dünya mutluluğunu gerçekleştirebilecek çok daha geniş ölçüde yetkili organizasyonlara gereksinim vardır.

● Kelebek kanatlarındaki güzel renkler, belki de bilim adamlarının varsaydıkları gibi, kelekelerin yalnızca eşlerine kur yapma değeri taşımazlar. Kanat biçimi, rengi ve kanat hareketi yeteneği, mor ötesi ışığı yansıtır, araştırmacılar bir türün dışısının, eş seçmede kokuya, renkten daha çok rağbet ettiğini ortaya çıkardılar.